

Achtergrondinformatie

Een poging doen om iets over vrijmetselarij te vertellen betekent altijd 'mijn vrijmetselarij', want het staat vrijmetselaren vrij om de 'werkwijze' naar eigen inzicht te interpreteren.

- Wij zijn vrijdenkers, die tolerantie hoog in het vaandel hebben.
- Wij zijn zoekers, die erkennen nooit uitgezocht zijn.

Maar is het wel uit te leggen? Hoe kan je immers iemand vertellen hoe een roos ruikt, als je er nog nooit dichtbij bent geweest?

Eerst even over de vrijmetselarij in het algemeen: De vrijmetselarij is een genootschap van mensen die regelmatig bij elkaar komen in lokale verenigingen. Het kunnen alleen mannen zijn, alleen vrouwen of het is een gemengde vereniging van mannen en vrouwen. Zo'n lokale vereniging wordt 'Loge' genoemd.

De Vrijmetselarij is een genootschap waarbinnen men streeft naar geestelijke verdieping. Het heeft als doel de mens zichzelf te doen kennen en om hem of haar te bewegen zich voor een betere samenleving in te zetten.

- De vrijmetselaar zoekt op wat mensen verbindt en tracht weg te nemen wat hen verdeelt.
- De vrijmetselaar erkent
- de hoge waarde van de menselijke persoonlijkheid;
- de gelijkwaardigheid van alle mensen;
- ieders recht om zelfstandig te zoeken naar waarheid; en
- ieders verantwoordelijkheid voor zijn eigen doen en laten.

Het is een inwijdingsgenootschap. Dat wil zeggen dat de vrijmetselaar zichzelf stap voor stap leert kennen, door na te denken, door met anderen van gedachten te wisselen over zaken die de mens raken en door drie rituelen te ondergaan die de innerlijke groei bevorderen. De symbolische vorm van de Broederschap is die van een middeleeuws gilde, waarbinnen gewerkt wordt; gewerkt aan jezelf. Vrijmetselaars spreken daarom over 'vrijmetselaarsarbeid'. De vrijmetselaarsarbeid wordt ook wel 'maçonniek' genoemd, naar het Franse woord 'maçon' voor vrijmetselaar.

De rituelen gaan in hun symboliek uit van een steenhouders- en bouwgiilde. We leren onszelf te zien als een ruwe steen, waaraan we net zolang moeten hakken tot er een perfecte kubusvormige bouwsteen uit ontstaat als het symbool van het betere in onszelf. Die steen moeten we gebruiken om te bouwen aan een betere maatschappij.

Wat een beter mens is of een betere maatschappij, dat mag iedere vrijmetselaar voor zichzelf bepalen. De vrijmetselarij is niet opgericht om standpunten in te nemen, laat staan om daarmee naar buiten te treden. Wij komen samen om innerlijk werk te doen. Vrijmetselarij is geen boek met eenduidige antwoorden op levensvragen of maatschappelijke problemen. Die antwoorden mogen voor ieder lid verschillend zijn.

In ons land zijn nu ongeveer 160 mannenloges, plus minus 20 gemengde Loges en iets minder vrouwenloges. De vrouwenloges, althans in Nederland, hebben een afwijkende symboliek, die niet uitgaat van steenhouden en bouwen, maar van het weven en ontwerpen van textiele vormen. Je kan ze daardoor geen vrijmetselaarsloges noemen. Men noemt de leden van die orde 'Weefsters'. De drie soorten Loges komen bij elkaar in dezelfde gebouwen.

Een vrijmetselaarsloge heeft een gewone verenigingsstructuur en staat bij de Kamer van Koophandel ingeschreven. Het bestuur van een loge bestaat behalve uit bestuursleden zoals elke gewone vereniging die kent, uit leden die een functie vervullen bij de ceremoniële bijeenkomsten. De voorzitter heeft naast de leiding over de vereniging ook de leiding over de ceremoniële bijeenkomsten.

Behalve de rituelen, die wij Open Loge noemen (maar juist alles behalve 'open' zijn), kennen we ook de zogenaamde comparities. Er wordt dan over van alles en nog wat gesproken in de loges; nooit in debatvorm maar altijd in een dialogvorm. Wij stellen geen standpunten tegenover elkaar, maar leggen ze naast elkaar. Er dient immers vrijheid en verdraagzaamheid te zijn tussen de leden, tussen de 'broeders' (en 'zusters') onderling. De inleider kan een lid zijn van de orde, maar ook buitenstaanders worden wel uitgenodigd.

Open Loges, de rituelen dus, zijn er ongeveer iedere vijf tot zes weken. De andere weken zijn er comparities. Na afloop blijven de meeste leden van een loge nog wat langer bij elkaar voor een goed gesprek en een drankje en een hapje. Na rituelen is er zelfs een feestelijk maal, een Broedermaal.

Alle mannenloges zijn verenigd in een landelijke organisatie: de Orde van Vrijmetselaren onder het Grootoosten der Nederlanden. Over de hele wereld bestaan zulke nationale organisaties van vrijmetselaren. Er is geen internationaal georganiseerde Vrijmetselarij voor mannen, wel voor gemengde Loges en (buiten Nederland) ook voor vrouwenloges.

En er is bij de mannenordes wel internationaal overleg om af te spreken wat vrijmetselarij is en wat het niet is, om misstanden te voorkomen. Want in Loges mogen bijvoorbeeld geen zaken worden gedaan en er mag geen politiek worden bedreven. Ook twistgesprekken over Godsdienst zijn verboden. In principe heeft elke vrijmetselaar toegang tot alle loges over de gehele wereld en bezoekende broeders worden altijd uiterst gastvrij ontvangen.

De weg naar het betere in jezelf is voor vrijmetselaren symbolisch de weg naar het Licht, het Licht dat uit het Oosten komt. Staat een god daarbij centraal in de zoektocht van vrijmetselaren? Niet echt. Vrijmetselaren geloven 'ieder op eigen wijze' wel dat er meer is tussen hemel en aarde, dat onze mensheid beweegt, een hoger beginsel, hoe je dat ook invult. Maar de één gelooft in een god, een ander in de samenhangende krachten van de natuur en de volgende in het hogere binnen zichzelf of zijn geweten. Weer een ander is Boeddhist. Als symbool daarvoor gebruiken we de naam 'Opperbouwmeester van het Heelal', passend bij onze bouwsymboliek. Dat is dus niet per definitie een God, zodat het ieder vrij staat zelf in te vullen, hoe hij of zij het beleeft.

Wie zijn er lid? In mijn Loge zaten twee Broeders, want zo noemen we dat in de mannenorde, meestal naast elkaar. Het waren de grootste vrienden. Eén was pater Jezuïet en de ander was streng gereformeerd, maar er was niets wat hen kon scheiden. Ook je opleiding of maatschappelijke status speelt geen rol. Een buschauffeur van Connexxion is lid van een Haarlemse Loge, maar ook een raadsheer van een gerechtshof loopt daar rond. Die raadsheer laaft zich vrijwel wekelijks misschien wel eerder aan de wijsheden van de buschauffeur dan andersom. Leeftijdsverschillen vallen meestal ook snel weg.

Een journalist vroeg eens aan de Amerikaanse president Theodore Roosevelt wie op hem als mens een grote indruk had gemaakt. "De Voorzittend Meester, die mij in de vrijmetselarij inwijdde," was zijn antwoord. Hij had zich gelaafd aan diens wijsheid. Hij wilde desgevraagd best zeggen wie dat was. Het bleek zijn tuinman te zijn.

Je moet 18 jaar zijn om vrijmetselaar te mogen worden. Er is geen maximumleeftijd voor kandidaten. Een mannenloge in Nederland telt gemiddeld 35 leden, die wekelijks of tweewekelijks bij elkaar

komen. Van eind juni tot half september is er een zomerstop.

Een kandidaat-vrijmetselaar moet bekend staan als een goed, eerlijk en betrouwbaar mens. Iemand zal zich immers in de Loge in het algemeen weinig anders gedragen dan in de samenleving. Verder moet je blijk geven van een tolerante levenshouding. De Loge immers, en dat maakt haar juist tot een instelling van grote vormende waarde, bestaat uit personen van uiteenlopende levens- en wereldbeschouwingen. Men zal de ander daar de ruimte voor moeten geven.

Je moet als belangstellende zelf de eerste stap zetten. Je wordt in principe niet voor het lidmaatschap van een Loge gevraagd. Maar het kan natuurlijk wel voorkomen dat een vrijmetselaar iemand die hem geschikt lijkt, wijst op het bestaan van de Vrijmetselarij. Nodig voor toetreding is dat je in een loge wordt voorgedragen door twee meester-vrijmetselaars. Heb je die in je familie- of kennissenkring dan richt je je waarschijnlijk tot die personen. Heb je zo'n bekende niet dan wordt dat geregeld in overleg met de loge van je keuze.

Als vrijmetselaar onderga je, met tenminste steeds een jaar tussenpoos, drie inwijdingen. In de rituelen wordt een vrijmetselaar ingewijd in één van de drie vrijmetselaarsgraden, de graden van Leerling, Gezel of Meester-vrijmetselaar. Daarna zijn er bestuurslidmaatschappen en rituele functies mogelijk.

Wat is de symboliek van de vrijmetselarij? Het streven van iedere vrijmetselaar is permanent aan zichzelf te bouwen. Hij moet zichzelf zien als een ruwe steen en zijn 'ruwe steen' net zolang bewerken, totdat die steen een zuivere kubiek geworden is. En hij moet die kubiek - samen met andere menselijke bouwstenen - gebruiken voor de bouw van een betere samenleving. Hij ziet de wereld en de samenleving als een te voltooiën bouwwerk waarvan ieder mens een levende bouwsteen is. De 'tempel der volmaking' noemen vrijmetselaren dat bouwwerk symbolisch. Dat is dus de bouwsymboliek en daarbij wordt geen bloedrode wijn uit schedels gedronken, zoals in een roman van Dan Brown staat.

De inwijdingen van de vrijmetselarij vormen een zeer persoonlijke beleving, met ervaringen die je kunnen helpen aan jezelf te werken. Er valt veel te zeggen over hoe vrijmetselaren de rituelen en symbolen beleven, maar ik zal daar nu niet verder op ingaan. Geen verhaal is immers gelijk, iedere vrijmetselaar heeft zijn eigen ervaring en interpretatie en heeft daar recht op.

De symbolen in de rituelen zijn vaak de werktuigen die je bij het bewerken van stenen en het meten ervan nodig hebt. Neem bijvoorbeeld moker en steenbeitel of passer en winkelhaak. U kent dat symbool van de vrijmetselarij denk ik wel, passer en winkelhaak. De weg die je gaat als vrijmetselaar noemen wij symbolisch de weg naar het licht. Bouwsymboliek naast lichtsymboliek dus.

Maar er is ook het idioom van de Joods-christelijke traditie, die zo dominant was in de tijd dat de vrijmetselarij in zijn huidige vorm ontstond in de vroege achttiende eeuw. Wij zijn echter niet christelijk of Joods. Wij zijn geen geloof, geen religie, maar een levensbeschouwelijk genootschap zonder leer en zonder dogma's.

Als je het doel van de vrijmetselarij in één zin moet samenvatten, zou je kunnen zeggen: 'Verbeter de wereld; begin bij jezelf.' Maar er is dus een wereld van nuanceringen aan te brengen. Ik heb dat hierboven geprobeerd. Ieder lid gaat de maatschappij in met de opdracht zich daar 'te doen kennen als vrijmetselaar', met andere woorden: laat zien dat je als vrijmetselaar hebt geprobeerd beter te worden dan je eerder was en dat je op die manier wat betekenen kan voor de maatschappij, ieder naar eigen inzicht.

Dit verhaal is erg incompleet, maar wat je er ook aan toevoegt, het zal waarschijnlijk incompleet blijven. Om te ervaren wat vrijmetselarij is en voor je kan betekenen moet je er eigenlijk lid van zijn.